

УДК 81'272

АКТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЙ «ЛІНГВОНАЦІОНАЛІЗМ» І «ЛІНГВОПАТРІОТИЗМ» У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

У сучасному мовознавстві дослідницьку увагу знову привертає теорія відносності Сепіра-Уорфа, актуалізуються поняття «лінгвонаціоналізм» і «лінгвопатріотизм», поширюються відповідні ідеологічні міфи, вироблені мовною політикою тоталітарних держав. Доведено, що статус української мови неправдиво трактується в науковому дискурсі сучасних російських мовознавців. У статті йдеться про об'єктивні погляди О. Потебні на актуалізовані в дослідженні поняття. Учений ставить перед мовознавцями завдання дотримуватися поміркованого лінгвопатріотизму, що окреслений у його формулі: «Послідовний націоналізм – це інтернаціоналізм».

Ключові слова: лінгвонаціоналізм, лінгвопатріотизм, мовна політика, теорія відносності Сепіра-Уорфа, українська мова.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві актуалізуються питання, пов'язані з теорією (гіпотезою) мовної відносності Сепіра-Уорфа, сутність якої деякі сучасні лінгвісти заперечують, як і не погоджуються з системою методологічних засад лінгвокультурології, оскільки вважають, що ця теорія «виправдовує» лінгвонаціоналізм, зокрема про це пише А. Павлова – укладач збірника статей «От лингвистики к мифу: Лингвистическая культурология в поисках «этнической семантики»» (2013). У цьому збірнику зазначеному питанню присвячена публікація А. Штекенброк, яка зауважує, що лінгвонаціоналізм – це втілена в мовних формах (дискурсах) ідеологізація мови і як такої, і як засобу колективної самоідентифікації (Shtekenbrok 62). Міркування А. Штекенброк проєктуються на німецьку ідеологію, відповідно, німецьку мову, хоч, безумовно, репрезентують загальну методологію мовознавства. Уважаємо, що дослідниця подала досить вузьке розуміння терміна «лінгвонаціоналізм». Очевидно, лінгвонаціоналізм – це і складник ідеології, державної мовної політики загалом, за якою перевагу надають певній «своїй» мові, а інші мови вважають «нижчими», такими, вивчати які немає потреби, розробляється програма дій, моделюються відповідні ідеологічні міфи, налаштовані на те, щоб нав'язати іншим народам свою мову, проголошується теза про те, що інша мова вторинна, не може виконувати необхідні соціальні функції або загалом не є самостійно виокремленою мовою, а лише діалектом, мова «мужицька», якою не можна навіть писати філософські трактати тощо.

Мета цієї розвідки – показати, що стосовно української мови Російська імперія впродовж тривалого часу втілювала в життя ідеологію лінгвонаціоналізму, що продовжується й сьогодні, а лінгвопатріотизм українців сучасні російські мовознавці зневажають і заперечують.

Для розкриття проблеми використано постулати О. Потебні щодо актуалізованої в праці проблеми. Адже, не використовуючи терміна «лінгвонаціоналізм», О. Потебня також актуалізував питання, порушені сьогодні А. Штекенброк. Учений проєктує свої міркування як на німецьку, так і на російську мовну політику, також розмірковує про німецький і російський лінгвонаціоналізм, порівн.: «...носители немецкой национальной идеи (...) хотят быть судьями в своем деле и выдают личную мерку за абсолютную. Их идеал, в конце концов, сходен с идеалом славянофилов. Как эти мечтали о денационализации славянских племен русскими, так те видят всемирное назначение немцев в денационализации соседних народов (...) Как попытка устранить односторонность идеи национальности и ограничить позы к обнемечиванию, обрушению т. д., выставляется право национальных культур, т. е. право народов на самостоятельное существование и развитие» (Potebnia, „Yazyk i narodnost'" 179–80).

О. Потебня відстоює право кожної нації на розвиток своєї самобутності, зокрема й мовної. У рецензії на працю Я. Головацького «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» учений указав на особливу роль мови в духовному розвитку народу (народності), зокрема дослідник писав: «Язык, согласно с этим, есть не только одна из стихий народности, но и наиболее совершенное ее подобие. Как немыслима точка зрения, с которой видны были бы все стороны вещи; как в слове невозможно представление, исключающее возможность другого представления, так невозможно всеобъемлющая, безусловно-лучшая народность. Если бы объединение человечества по языку и вообще по народности было возможно, оно было бы гибельно для общечеловеческой мысли, как замена многих чувств одним, хотя бы это одно было не осязанием, а зрением. Для существования человека нужны другие люди; для народности – другие народности. Последовательный национализм есть интернационализм...» (Potebnia, „Narodnuje pesni..." 69). Зникнення народної своєрідності, зокрема й мовної, як уважає О. Потебня, зумовлює ослаблення «енергії думки», провокує економічну та розумову залежність, стає джерелом страждань, а отже, «ідея народності» має виключно гарну перспективу. На його думку, «единственная примета, по которой мы узнаем народ и вместе с тем единственное, незаменимое ничем и неприменное условие существования народа, есть единство языка (...) Язык может рассматриваться как содержание, лишь по отношению к отвлеченнейшим формам мысли; но он есть форма того, что им может быть обозначено; сам по себе он содержит лишь представления, т. е. намеки на мысль, ее символы, исходные точки, а не ее содержание. Он есть орудие сознания и элементарной обработки мысли, и, как орудие, обуславливает приемы умственной работы и, до некоторой степени, ее совершенство; но пределы ее усовершенности не могут быть указаны наперед. Поэтому народность, т. е. то, что делает известный народ народом, состоит не в том, что

выражается языком, а как выражается» (Potebnia, „O nacyonalizmie” 187).

Аналіз історії функціонування російської мови на території України, дій російських політиків, культурних діячів і вчених, програми «Русский мир» загалом засвідчують, що в цьому разі маємо справу з виявом послідовного й системного лінгвонаціоналізму, русифікації, про можливість вияву яких попереджав й О. Потебня. Мовна політика Росії призвела до звуження функцій української мови, території її функціонування в мовному просторі України, трансформації її зі статусу рідної мови в кращому випадку в статус так званої другої рідної мови, появи феномена, коли громадяни, які за національністю кваліфікують себе українцями, не володіють рідною мовою, розмовляють на суржикі, що має вияв сьогодні, головню, на Сході України. У середовищі громадян України, українського народу виникли мовні особистості, які мають дивне означення – «російськомовні українці», що, без сумніву, вплинуло й на ментальність цих громадян, їхню свідомість. Утім, слушно писав О. Потебня: «Люди, по правилу, добровольно не отказываются от своего языка». Після цих слів він актуалізує й думку В. фон Гумбольда про те, що «никакой народ не мог бы оживить и оплодотворить чужого языка своим духом, без того, чтобы не преобразовать этого языка в другой» (Potebnia, „Yazyk i narodnost” 172).

Представники російської меншини в Україні зазвичай не бажають вивчати українську мову і при цьому почувають себе в Україні цілком комфортно. Коли науковці роблять спробу з'ясувати, чому ці люди не знають і не прагнуть знати українську мову, то отримують відповідь на зразок: «Від того, що я буду розмовляти українською, я не буду більше любити Україну». Такі громадяни, до речі, часто з вищою освітою (закінчили виші України вже навіть у період її незалежності), виявляють агресивність і звинувачують співрозмовника в націоналізмі тільки тому, що той робить спробу констатувати, що українці – це титульна нація в Україні, а українська мова, відповідно, – мова титульної нації з усіма її правами на функціонування. Такі громадяни зовсім не вважають, що, мешкаючи в Україні, все-таки вони повинні володіти українською мовою. Лінгвопатріотизм українців вони розцінюють як лінгвонаціоналізм, що й призвело до моделювання ідеологами Росії свого бачення мовної ситуації в Україні. Ці ідеологи проголошують тезу про так званий утиск російської мови як мови меншин, що проживають в Україні, і що, мовляв, вони потребують захисту, не зауважуючи, що російській мові в Україні ніщо не загрожує, радше загроза проектується на українську мову як мову титульної нації, державну мову України, однак яка завдяки тривалій русифікації не може належно функціонувати. Носії української мови в Україні не можуть читати відповідну періодику рідною мовою, не мають змоги достатньою мірою оглядати телепередачі рідною мовою, чути її на радіо. Виникла парадоксальна ситуація.

Догми, міфи, проголошені російськими ідеологами щодо функціонування російської мови в Україні, – це один із чинників, що й призвели до російської агресії в Україні, терору, зрештою, анексії Криму й проголошення так званих Донецької та Луганської народних республік, де російська мова відразу отримала відповідний статус, а право громадян використовувати рідну українську мову на цих територіях просто зневажається, питання щодо цього навіть не порушується через страх громадян, загрозу аж до позбавлення їх свободи чи навіть життя. Це питання навіть не постає, хоча зрозуміло, що на зазначених територіях, насамперед у сільських місцевостях, проживають громадяни, яких ще не змогли до кінця «зросійшити»: їхньою рідною мовою й культурою залишається українська.

Російські політики пропагують ідеологію розбудови федеративного ладу в Україні, оскільки, мовляв, існує загроза російській мові, а деякі культурні діячі красномовно заявляють, що немає жодної різниці, якою мовою ми розмовляємо в Україні.

А. Штекенброк пише, що основна ідеологема лінгвонаціоналізму – це «полное совпадение между языком и нацией» (Shtekenbrok 62), до чого й прагнуть ідеологи Російської імперії, наголошуючи, що немає жодної різниці між українцями та росіянами. Знаково, що це стверджують сьогодні й провідні лінгвісти Росії, заперечуючи своєрідність української мови, її статус як самостійної мови української нації, титульної мови України, єдиної мови українського народу, що має відповідну специфіку. Порівняймо висловлювання вчених, репрезентовані під час роботи Круглого столу на тему «Русский язык в условиях языковой и культурной полифонии» (2008 р.), що відображено у відповідній стенограмі: «В. Жданова: ... может быть, для лингвистов это не очень хорошая позиция, но в моем сознании украинцы, белорусы, русские не очень сильно отличаются. Простите меня за такое признание (общее обсуждение с одобрением)» („Russkij yazyk...” 310).

Порівняймо ще фрагмент зазначеної дискусії, що виражає не лише іронію, а й сарказм стосовно статусу української мови. Російським ученим важко приховати абсолютне несприйняття української суверенності й самобутності української мови. Вони вважають, що українські вчені займаються «выковыриванием мелких особенностей», їм навіть важко формулювати щодо цього свою думку, оскільки емоції беруть верх, негативна оцінка окреслюється досить різко, порівн.: «Д. Гудков: Давайте мы на Потебню и Трубецкого сошлемся! У нас хорошие предшественники... (общее обсуждение). В. Жданова: И мне кажется, что действительно вот такая вот попытка... выковыривания, да? вот каких-то своих мелких особенностей, она призвана именно показать русским, дальтоникам, что украинцы и белорусы отличаются коренным образом от русских. То есть мне кажется, что это какая-то такая поспешная... ну как сказать? Поспешное какое-то конструирование своей идентичности. Н. Уфимцева: Образа себя, конечно» („Russkij yazyk...” 309); «И. Захаренко: При этом, когда все встречаются... и это пропагандируется... то есть... осознание себя идет через навязывание... говорение как бы на украинском языке, который якобы для них родной, но на самом деле это... как бы ложный родной язык. Вот эти вещи сейчас очень чувствуются. А. Кириллина: Мне кажется, есть тенденции... все повторяется...

вспомните булгаковское «кит и кот» из «Белой гвардии»... (смех)» („Russkij yazyk...” 312–313). Для необізнаних читачів В. Красних зробила відповідну примітку в тексті стегограми, демонструючи глибинні свердловини ментального типу своїх фонових знань, що актуалізовані для пояснення ситуації, порівн.: «Имеется в виду ситуация, описанная в «Белой гвардии» М. А. Булгакова: с приходом Петлюры стало обязательным говорить по-украински, и герои обсуждают то, что «кот» по-украински – это «кит», и тут же задают вопрос, как тогда по-украински будет русское слово «кит»» („Russkij yazyk...” 313).

Натомість О. Потебня вважав, що відмінності між спорідненими мовами не завжди чітко й послідовно простежуються власне через те, що не завжди розуміються особливості змін, що відбуваються, коли мови починають віддалятися, набувати своєрідних рис. Їхня близькість починає заважати розумінню відмінностей. Учений наводить досить некоректний вислів І. Тургенева, який також популяризував міф про відсутність відмінностей між російською та українською мовами, порівн.: «Я попросил раз одного хохла, – говорит Пигасов в «Рудине» І. Тургенева, – перевести следующую, первую попавшуюся мне фразу: грамматика есть искусство правильно читать и писать. Знаете, как он это перевел? «Храматыка е выскуство правыльно читаты и пысаты»... Что же, это язык по-вашему? самостоятельный язык?»» (Potebnia, „Yazyk i narodnost” 168).

О. Потебня, хоча й номінує, як то було прийнято в ті часи, українську мову «наречієм», однак, не погоджуючись із висловом І. Тургенева, який репрезентує мовну політику Росії, показує переклад з російської мови на українську як певну «пародію» (окреслення О. Потебні). Він пише: «...предупреждая решение науки, верное чутье [переводчик] понимает самые сходные наречия, как различные музыкальные инструменты, быть может, иногда относящиеся друг к другу как церковный орган к балалайке, но **тем не менее не заменимы друг другом**» (жирний шрифт авт. – Т. К.) (Potebnia, „Yazyk i narodnost” 168). Учений критикував прагнення деяких українських науковців указувати на відмінності між російською та українською мовами там, де їх, насправді, немає, тобто О. Потебня послідовно дотримувався наукових поглядів, робив спробу бути поза політикою, бути об’єктивним науковцем.

Цікаві думки О. Потебні щодо його ставлення до «українського питання», української мови знаходимо в спогадах Д. Овсянико-Куликовського (1923), порівн.: «А. А. Потебня был коренной и, можно сказать, типичный малоросс, из мелкопоместных дворян Полтавской губернии. Он владел украинским языком в совершенстве, не только теоретически (это уж само собой), но и практически. Он знал и любил Малороссию, и характерные черты украинской национальной психики были выражены в нем определенно и ярко. И, разумеется, вопросы национально-культурного развития Украины были для него не только предметом теоретического интереса, но и живой и жгучей проблемой жизни. Понятно, с какою горечью и с каким негодованием реагировал он на «обрусительную» политику тогдашнего реакционного правительства в украинском вопросе. Но, при всем том, он не был «украинофилом» в обычном в те времена смысле этого слова: ему совершенно были чужды все те пристрастия и предпочтения, которые внушаются «местным патриотизмом», исключительной и обидчивой приверженностью к «своему», «родному». Его национализм был рациональным национализмом мышления, уравновешенным, спокойным и критическим» (Ovsianiko-Kulikovskij 470).

Думки О. Потебні, як бачимо, надзвичайно актуальні, оскільки він надав відповідь і В. Красних щодо її висміювання відмінностей, що існують між російською та українською мовами, і Д. Гудкову, який робить спробу «перекрутити» погляди вченого щодо так званого «українського питання».

О. Потебня наголошував, що «мысль, переданная на другом языке, сравнительно с фиктивным, отвлеченным ее состоянием, получает новые прибавки, несущественные лишь с точки зрения первоначальной ее формы. Если при сравнении фразы подлинника и перевода мы и затрудняемся нередко сказать, насколько ассоциации, возбуждаемые той и другой, различны, то это происходит от несовершенства доступных нам средств наблюдения» (Potebnia, „Yazyk i narodnost” 167). Далі вчений розповідає поширений у мовознавчій науці анекдот, записаний В. Далем, про грека, який не зміг перекласти свою пісню російською мовою на прохання росіянина, оскільки, як він зауважив: «По-русски не выходит ничего, а по-гречески очень жалко» (Potebnia, „Yazyk i narodnost” 169).

Хоча Д. Гудков натяками (без наведення джерел, цитат, як прийнято в науці) стверджує, що О. Потебня не визнавав самостійності української мови, її відмінностей від російської мови, але ж в автобіографії вчений щодо цього висловлюється дуже прозоро: «Обстоятельствами моей жизни условлено то, что при научных моих занятиях исходною точкою моею, иногда заметною, иногда не заметною для других, был малорусский язык и малорусская народная словесность. Если бы исходная точка и связанное с нею чувство не были мне даны и если бы я вырос вне связи с преданием, то, мне кажется, едва ли я стал бы заниматься наукою» (Potebnia, „Avtobiografija” 50).

Погляди О. Потебні на українське питання становлять у його свідомості струнку систему, що відображено в низці студій вченого (розгляд праці Я. Головацького «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (1880); стаття «Язык и народность» (1895); фрагмент під назвою «О национализме» в праці «Мысль и язык»; стаття «Общий литературный язык и местные «наречия» (публікація 1962 р. в ювілейному збірнику до 125-річчя з дня народження О. Потебні) тощо).

Російські мовознавці проектують роботу щодо створення «мовних ідеологем» (лінгвонаціоналізм) на практику мовного будівництва, що здійснюється в Україні сьогодні (лінгвопатріотизм), порівн.: «Д. Гудков: Но ситуация на Украине. Совершенно понятно, что происходит: пока не развалились, надо создать национальную мифологию. Так как это создается на чистом месте быстро, конечно, идет радикализм, конечно, идут

перехлесты, конечно, идет масса подобных вещей... Относительно того, что тут могут сказать... значит, я наполовину украинец, бабушка и дедушка из-под Полтавы, из деревни и прочее... В 1969 году была перепись населения в Советском Союзе. Бабушке моей задал вопрос переписчик: «Родной язык?». Она говорит: «Украинский». Ей сказали: «Как? Вы в семье на каком говорите?» – «На русском». Ей записали в анкете: «Русская». Значит, моя бабушка, она образованный человек, она преподавала в сельскохозяйственной академии... на нее это произвело такое впечатление!.. Я могу сказать, что до конца жизни она в семье говорила только по-украински. Вот со мной она говорила просто по-украински. И она постоянно это подчеркивала. Естественно, она не была сепаратистом, националистом, но... Н. Уфимцева: Потому что это было насильственно... Д. Гудков: ... для нее это было глубокое оскорбление, что вот ее язык не признали... и ее записали русской... и она, вот чтобы потом она могла бы уже честно говорить... по-украински (смех)» („Russkij yazyk...” 309–310). Простежуємо озвучення факту ототожнення мови з національністю, проти чого категорично виступав О. Потебня, репрезентацію насильства, зразок русифікації, що закріплювалося документально, а згодом було проголошено, що подібних «росіян» потрібно захищати.

Російські мовознавці, як бачимо, навіть не приховують, що стосовно визнання української мови як рідної, визнання себе українцем простежувалося насильство, явна русифікація. Відповіддю на такий тривалий лінгвонаціоналізм сьогодні виявляється досить активний лінгвопатріотизм українців, що цілком логічно.

Однак зазначені поняття російські вчені легко підмінюють, порівн.: «А. Кириллина: ... когда вы рассказывали о студентах, я сразу же вспомнила... там ряд украинских коллег, например, гендерологов, которые приезжают... и первое у них вот... «Вы, русские, вы нас задавили и так далее, и так далее... И вообще превратили Украину в колонию. Но ничего, мы расправим плечи...». Участники: И мы еще все покажем... (смех)» („Russkij yazyk...” 309).

Актуальними залишаються слова О. Потебні й завдання, яке він поставив перед мовознавцями на багато років уперед: «Человеку, для достижения неисчислимого множества целей, достаточно только чувствовать себя частью своего народа и пользоваться этим, и до сих пор лишь немногим ученым удавалось уловлять отдельные, сравнительно мелкие черты склада мысли, характеризующего народ. Изучение направленной народной мысли, условленных языком, стало быть, того, что одно только и должно называться народностью, есть высочайшая задача языкознания» (Potebnia, „O nacyonalizmie” 187).

Отже, О. Потебня скеровує мовознавство на шлях вивчення особливостей ментальності народу, його самобутності, характеру, що послідовно відображається в мові, її картині світу. Він проти лінгвонаціоналізму, однак не схвалює абсолютизацію ідеї національності. Очевидно, О. Потебня пропагує поміркований раціональний лінгвопатріотизм, що стисло окреслений у його формулі: послідовний націоналізм – це інтернаціоналізм, тобто через послідовне й усебічне пізнання (сприйняття, розуміння, бачення, відчуття) свого виявляється прагнення так само оволодіти й чужим, що й здійснюється через досконале знання мов. Кращі та вишукані представники українського народу щонайпослідовніше це репрезентували, наприклад, Іван Франко знав близько 20 мов, але передусім володів усім багатством рідної української мови, очевидно, тому його за життя називали справжнім європейцем. Леся Українка також володіла близько 10 мовами, але насамперед рідною; Тарас Шевченко прагнув до знання мов, писав російською, очевидно, з поваги до народу держави, у якій мешкав, репрезентуючи за формулою О. Потебні насамперед своє, але й «чужого не цурався».

Формула О. Потебні надзвичайно важлива для розуміння понять «лінгвонаціоналізм» і «лінгвопатріотизм», що тісно пов'язані. Учений актуалізує проблематику сучасної лінгвокультурології й закликає дослідників розглядати мову саме як своєрідний і неповторний «засіб створення й обробки думки». Щодо роз'яснення репрезентованих у цій праці питань, пов'язаних із проблематикою лінгвонаціоналізму і лінгвопатріотизму, українські лінгвісти повинні укласти перспективну програму, яку невинно і послідовно виконувати, даючи відсіч науковцям, які подають перекохану неправдиву інформацію, цілеспрямовано необ'єктивно трактують факти відповідно до мовної політики Російської імперії.

References

- Ovsianiko-Kulikovskij, Dmitriy. *Vospominaniya. (Recollections)*. Moskva 1989. Vol. 2. 464–486. Print.
- Ot Lingvistiki k Mifu: *Lingvisticheskaya Kul'turologiya v Poiskax "Etnicheskoy Semantiki" (From Linguistics to Myth. Linguistic Culturology in Search of Ethnic Semantics)*. Collection of papers. SPb, 2013. Print.
- Potebnia, Aleksandr. “Avtobiografija (Autobiography)”. *Mova, Nacional'nist', Denacionalizacija (Language, Nationality, Denationalization)*. Ed. by Yu. Shevel'ov; Ukr. Vil'na akad. nauk. New York, 1992. 49–50. Print.
- Potebnia, Aleksandr. *Narodnyje Pesni Galickoj i Ugorskoj Rusi (Folk Songs of Galician and Hungarian Rus)*, collected by Ya. F. Golovackiy. Moscow, 1878. Print.
- Potebnia, Aleksandr. “O Nacyonalizmie (About Nationalism).” *Mysl' i Yazyk (Mind and Language)*. Kyiv. 1993. 186–90. Print.
- Potebnia, Aleksandr. “Yazyk i Narodnost' (Language and Nationality).” *Mysl' i Yazyk (Mind and Language)*. Kyiv. 1993. Print.
- Russkij Yazyk v Uslovijax Yazykovoj i Kul'turnoj Polifonii (The Russian Language under Conditions of Linguistic and Cultural Polyphony)*. Ed. by V. V. Krasnykh. Moscow, 2011. Print.
- Shtekenbrok, Anna. “Lingvonacyonalizm. Yazykovaja Refleksija kak Posrednik Kollektivnoj Samoidentifikacii v Germanii (1617–1945) (Lingvonationalism. Language Reflection as Mediator of Collective Self-Identification in

Germany (1617–1945))” *Ot Lingvistiki k Mifu: Lingvisticheskaya Kul'turologiya v Poiskax "Etnicheskoy Semantiki"* (From Linguistics to Myth. Linguistic Culturology in Search of "Ethnic Semantics"). Collection of papers. SPb, 2013. 62–94. Print.

Надійшла до редакції 9 жовтня 2016 року.

ACTUALIZATION OF CATEGORIES *LINGUONATIONALISM* AND *LINGUOPATRIOTISM* IN MODERN LINGUISTICS

Tetiana Kosmeda

Department of Ukrainian Studies, Institute of Russian Philology, Adam Mickiewicz Poznań University, Poznań, Poland

Abstract

Background: In modern linguistics E. Sepir's-B. Warf's theory of a language relativity attracts attention of many scientists, the essence of which some linguists negate as well as they don't agree to a traditional system of the methodological bases of linguoculturology because this theory «approves» linguonationalism.

Purpose: The purpose of the analysis is to illustrate the fact of implementation of the linguonationalism ideology concerning the Ukrainian language by the Russian Empire; the very fact is observed nowadays and the linguopatriotism of the Ukrainians is negated and disrespected by the Russian linguists.

Results: Linguonationalism is the ideologization of the very language and a language as a means of a collective self-identification, as a realization of a certain language policy of totalitarian states and modelling of myths in different language forms (discourses). The status of the Ukrainian language, its functions, ontology in Ukraine is considered by modern Russian linguists untruthfully, certain facts are falsified. The system of O. Potebnya's views represents the objective points of view on the actualized in this research notions of «linguonationalism» and «linguopatriotism». O. Potebnya singled out the task to keep to a reasonable linguopatriotism, which is mentioned in his quotation: «a gradual nationalism – is internationalism». O. Potebnya emphasizes that a nation can be understood only through its language. It is the language that gives the opportunity to see and to feel a nation's seeing of the world. The scientist actualizes the problem of a modern culturology and the language must be considered as «a certain means of creation and thought refining».

Discussion: Modern Ukrainian linguists must elaborate a certain perspective programme aimed at the explanation of the problem of linguonationalism and linguopatriotism.

Key words: linguoculturology, linguonationalism, linguopatriotism, language policy, theory of language relativity, Ukrainian language.

Vitae

Tetiana Kosmeda is Doctor of Philology, Professor, Acting Head of Department of Ukrainian Studies Adam Mickiewicz Poznań University. Her areas of research interests include functional linguistics, pragmalinguistics, comparative linguistics, lexicography.

Correspondence: tkosmeda@gmail.com

Liliya Fedoryuk

УДК 811.161.2'37

THE METODOLOGY OF CONCEPT STRUCTURE ANALYSIS: COGNITIVE AND LINGUOCULTUROLOGICAL ASPECTS

Стаття присвячена розгляду найактуальніших напрямів і методів дослідження концепту як основної одиниці когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Проаналізовано основні підходи до вивчення його структури та змісту. Запропоновано комплексний аналіз концепту СМЕРТЬ з опертям на традиційні методики вивчення когнітивних одиниць.

Ключові слова: концепт, концептуальний аналіз, структура концепту, когнітивний підхід, лінгвокультурологічний підхід.

Today there are three scientific paradigms singled out in linguistics: comparative-historical, systemic-structural, anthropocentric. The idea of interdependence of the components of the triad 'language-ethnicity-culture' becomes an axiomatic one. The beginnings of anthropocentric paradigm (where the object of study is not a word, but a man as a bearer of the language and culture of a certain ethnic group) are found in the nineteenth century in the works of O. Potebnia, W. von Humboldt, G. Steinthal, J. Baudouin de Courtenay, E. Benveniste and others. For the representatives of this paradigm, the subject of research is the study of correlation of language and culture, language and mentality, language and national consciousness, specificity of worldview of nation through a language prism.

The new scientific paradigm has set new challenges in the study of language, it requires new methods of analysis of these units and categories, that motivates the **relevance** of this paper. The **purpose** of research is to analyze the most